

“ข้อพิจารณาในการบังคับใช้พระราชบัญญัติ
ศาลเยาวชนและครอบครัว
และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓
มาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒”¹

ตามที่ศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ได้จัดประชุม
เชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ข้อพิจารณาในการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธี
พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒” เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน
๒๕๖๑ โดยมีวิทยากรร่วมอภิปรายให้ความรู้ในหัวข้อดังกล่าว ประกอบด้วย

๑. **นายนพพร โพธิ์รังสียากร** ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา

น.บ.มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น.บ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, น.ม.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, LL.M. American University, Washington D.C.

๒. **นายพงษ์เดช วานิชกิตติกุล** ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

น.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น.บ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา,
LL.M. American University, Washington D.C.

๓. **นางปารณีย์ มงคลศิริภัทรา** รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

น.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๒) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, น.บ.ท. สำนักอบรมกฎหมายแห่ง
เนติบัณฑิตยสภา, น.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยมี **นายเผด็จ เพ็ชรกุล** ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ

น.บ. มหาวิทยาลัยศรีปทุม, น.บ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา,
ร.บ.ม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย

การอภิปรายดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้

นายเผด็จ เพ็ชรกุล : สวัสดิ์ศรีรับผู้เข้าร่วมการสัมมนาทุกท่าน หัวข้อการประชุมสัมมนาในวันนี้
ได้รับเกียรติจากวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถทั้ง ๓ ท่าน ร่วมอภิปรายและแสดงความคิดเห็นใน
ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ท่านนพพร โพธิ์รังสียากร ในหัวข้อ แนวทางในการบังคับใช้มาตรการและการ
ดำเนินคดีอาญาตามมาตรา ๙๐ ท่านพงษ์เดช วานิชกิตติกุล ในหัวข้อเกี่ยวกับข้อบังคับท่านประธานศาล
ฎีกาตามมาตรา ๙๐ และ ๑๓๒ ว่ามีเจตนารมณ์ในการออกข้อบังคับเพื่อใช้กับคดีประเภทใดและ
แนวทางในการใช้เป็นอย่างไ และท่านปารณีย์ มงคลศิริภัทรา ในหัวข้อเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติในการใช้
มาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ ในศาลเยาวชนและครอบครัวว่า เมื่อคดีเข้ามาสู่ศาลชั้นต้นแล้วจะมี
แนวทางในการดำเนินการอย่างไร หลังจากนั้นจะมีการแบ่งกลุ่มเพื่อสัมมนากลุ่มย่อยตามหัวข้อที่ได้มอบ

¹ สรุปรายการประชุมเชิงปฏิบัติการของศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว วันศุกร์ที่ 29 มิถุนายน 2561 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ

ให้ทุกท่านไปแล้ว เพื่อระดมความคิดเห็นตามประเด็นที่กำหนดไว้เบื้องต้นว่าจะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร

นายณพพร โปธิรังสิยากร : มาตรา ๙๐ และมาตรา ๘๖ ความจริงแล้วเหมือนกัน แต่เกิดขึ้นคนละที่โดยมาตรา ๙๐ นั้นจะเน้นในศาล ในขณะที่ร่างมาตรา ๙๐ เป็นเรื่องของกระบวนการในคดีเยาวชนที่มีแนวความคิดสำคัญเกี่ยวกับของเด็ก ครอบครัวและรัฐโดยเมื่อเด็กกระทำความผิดจะต้องพิจารณา ๓ ด้าน คือ ตัวเด็ก ครอบครัวของเด็กและรัฐไม่ได้พิจารณาเฉพาะตัวเด็กเพียงอย่างเดียว

คำว่า “เด็ก ครอบครัวและรัฐ” เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาไปพร้อมกัน เพราะเด็ก ๑ คนกระทำความผิดจะกระทบกระเทือนต่อรัฐทั้งแผ่นดิน จึงต้องพิจารณาว่าได้เยียวยารัฐหรือไม่ และสิ่งที่สามารถเด็กครอบครัวและรัฐได้ดีที่สุดคือกระบวนการทางเลือก เมื่อมีคนกระทำความผิดส่งยอมถูกกระทบไปด้วย การแก้ไขปัญหาในสังคมดั้งเดิม กลุ่มคนที่อยู่ในสังคมนั้นทั้งหมดต้องมีส่วนร่วมดูแลแก้ไข เช่น ในประเทศไทยเคยมีกฎหมายคือกฎหมายลักษณะโจร ในสมัยอยุธยาเรียกว่าโจรสามเส้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ เพิ่มขึ้นเป็นโจร ๕ เส้นหมายความว่าถ้ามีการกระทำความผิดขึ้นมาภายในเส้นรอบวง ๕ เส้น กลุ่มคนที่อยู่ในรัศมีดังกล่าวจะต้องมีส่วนจัดการแก้ปัญหา หมายความว่า ทุกคนต้องเข้ามามีส่วนรับรู้เรื่องทุกเรื่องในสังคม แต่กฎหมายลักษณะดังกล่าวได้ยกเลิกไปเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗

ในสังคมดั้งเดิมของชนอินเดียนแดง หรือ First Nation หรือ Native American มีวิธีการจัดการผู้กระทำความผิดโดยนั่งล้อมวงปรึกษากัน เรียกว่า Sentencing Circle และสหรัฐอเมริกามีการทำสงครามกับชนพื้นเมือง ทำให้เกิดเหตุการณ์ Casper Last Tang โดยมีกลุ่มนายพลนำทหารประมาณ ๒,๓๐๐ คน ไปปราบกลุ่มชนอินเดียนแดง แต่ Crazy Horse ฆ่าแม่ทัพใหญ่เสียชีวิตทั้งหมด

กรณีชนพื้นเมืองที่เรียกตัวเองว่า “เมารี” ในประเทศนิวซีแลนด์เมื่อมีการทะเลาะกันต้องจัดการปัญหาในศาลาประชาคมที่เรียกว่า “มาลาย” และเมื่อชาวยุโรปเข้ามาได้เกิดการสู้รบกัน ภายหลังได้มีอนุสัญญาไวดาจิงเพื่อยุติความรุนแรงและกลายเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญนิวซีแลนด์ การที่ชาวยุโรปยึดถือวัฒนธรรมของฝรั่งแต่ชาวเมารียังคงยึดถือวิถีชีวิตของตนเองจึงเกิดศาลขึ้นมา ๒ ชั้นศาล คือ ศาลของชาวฝรั่งและศาลของชาวเมารี และมีหลักการสำคัญคือ Family Group Conferencing หรือ FGC ที่ศาลเยาวชนของนิวซีแลนด์นำมาใช้และกลายเป็นที่มาของมาตรา ๘๖ และมาตรา ๙๐ ถูกนำมาใช้ในพิพากษากรณีเด็กหรือเยาวชนสำนักและผู้เสียหายไม่คัดค้าน

แนวความคิดในการจัดการความขัดแย้งเริ่มต้นจากการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้น จึงต้องค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาหรือสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้ฐานของภูเขาน้ำแข็ง ตัวอย่างเช่น การสร้างเขื่อนต้องพิจารณาว่าต้องการสร้างเพื่อวัตถุประสงค์อะไร เช่น เพื่อการบริหารน้ำ ป้องกันแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งและป้องกันปัญหาน้ำท่วม หรือไม่ต้องการสร้างเขื่อนเพราะเหตุใด เช่น เป็นห่วงสิ่งแวดล้อมวิถีชีวิตชุมชนหรือต้องการค่าชดเชยเพิ่ม จึงต้องหาทางออกที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เมื่อพิจารณาถึงคดีเยาวชนการที่เด็กทำร้ายผู้เสียหายยอมทำให้สังคมเดือดร้อน เสียความสัมพันธ์ในสังคม ความสัมพันธ์มีหลักว่า ถ้ามีความสัมพันธ์ดีจะไวใจมาก ความสัมพันธ์ไม่ดีจะไวใจน้อย โดยความไวใจมาจากความเสี่ยงและความเสี่ยงมาจากความหวัง ถ้าต้องการให้มีความสัมพันธ์ดีและสังคมยอมรับจะต้องทำให้ความเสี่ยงต่ำ มีความไวใจมากแล้วความสัมพันธ์จะดี สิ่งที่สังคมหวังที่สุดคือความปลอดภัย การจัดการเด็กที่กระทำความผิดจึงต้องพิจารณาว่าได้ทำให้สังคมไวใจหรือยัง หากกระบวนการนั้นยังไม่ได้ทำให้เกิด

ความไว้วางใจในสังคม มุ่งเฉพาะกระบวนการฟื้นฟูเด็กโดยมองเฉพาะตัวเด็กและครอบครัวของเด็กโดยไม่ได้คำนึงถึงรัฐ ตามหลักกฎหมายวิชาเยาวชนถือว่าsobotk

กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว Family Group Conferencing หรือ FGC มีคำกล่าวที่ว่า Without Prejudice หมายความว่า กระบวนการต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ใดทั้งสิ้นคือ

๑. กระบวนการนั้นต้องเป็นขั้นตอนลับ

๒. กระบวนการบางเรื่องต้องแยกต่างหาก ไม่เปิดเผยจุดอ่อนของฝ่ายหนึ่งให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบ แม้เป็นขั้นตอนในกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือการประชุมกลุ่มครอบครัวก็ตาม เมื่อต้องการให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวจึงต้องรักษาผลประโยชน์ของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้เสียหาย สังคมหรือตัวจำเลย หากเป็นเรื่องลับต้องแสดงความบริสุทธิ์ใจว่าจะรักษาความลับของคู่กรณีอย่างถึงที่สุดแล้วจึงเข้าสู่กระบวนการต่อไป

กระบวนการที่เป็นหัวใจของการประชุมกลุ่มครอบครัวคือคำว่า “ห้วง” ต้องกำหนดเส้น sota หรือส่วนที่สามารถตกลงกันได้โดยคำนึงถึงตัวผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ลำดับการไกล่เกลี่ย

๑. การไกล่เกลี่ยต้องเริ่มต้นจากผู้กระทำ ว่าได้กระทำอะไรทราบหรือไม่ว่าผู้ถูกกระทำได้รับความเสียหายเพื่อให้เกิดความสำนึกอย่างแท้จริง

๒. ให้ผู้ถูกกระทำยินยอมให้อีกฝ่ายหนึ่ง เพราะไม่ได้ถูกกระทำโดยกลั่นแกล้ง ในคดีเยาวชนและครอบครัวถ้าบอกให้ผู้ถูกกระทำมีความผิดยอมให้อีกฝ่ายหนึ่ง ผู้กระทำผิดจะกลายเป็นจำเลยของคนทั้งสังคมเพราะยังไม่สำนึกในการกระทำเช่น กรณีเด็กผู้หญิงชัชรถเฉี่ยวชนรถตู้ทำให้มีผู้เสียชีวิต ๙ คน และเจ้าหน้าที่ตำรวจบอกว่าเด็กรู้เท่าไม่ถึงการณ์จะทำให้เด็กผู้หญิงกลายเป็นจำเลยสังคม หรือหากชี้ชัดว่าผู้กระทำเป็นคนผิดทันทีก็จะกลายเป็นจำเลยสังคมด้วย ดังนั้นต้องเริ่มต้นจากฝ่ายตัวผู้กระทำผิดทำให้เกิดการเยียวยาอย่างจริงจังและให้หลักประกันว่าจะไม่กระทำความผิดแบบเดิมซ้ำอีก เมื่อฝ่ายผู้กระทำผิดเกิดความสำนึกแล้วจึงให้ฝ่ายผู้ถูกกระทำยอมรับการเยียวยาและให้อภัย

๓. หากผลการดำเนินการตามขั้นตอนอยู่ในระดับที่ทั้งสองฝ่ายเจรจากันได้จึงจัดให้ฝ่ายผู้กระทำผิดและผู้ถูกกระทำมาเจอกันและเริ่มดำเนินการตามแผนฟื้นฟู เมื่อผู้กระทำผิดเกิดความสำนึกและผู้ถูกกระทำได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสมยอมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย การให้ผู้ถูกกระทำได้รับการเยียวยาและให้อภัยทำได้ยากกว่าการให้ผู้กระทำผิดสำนึกและให้หลักประกันการดำเนินการจึงต้องจัดการให้ผู้กระทำผิดสำนึกก่อนแล้วจึงบอกไปยังผู้ถูกกระทำ และตามหลัก “ข้าวผัด” คือ เมื่อข้าวผัดสุกแล้วต้องเลิกผัด กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำผิดสำนึกแล้ว ผู้ถูกกระทำต้องรับเยียวยาและให้อภัย มิฉะนั้น จะเกิดคำถามจากสังคมว่าต้องการอะไรอีกในเมื่อผู้กระทำผิดยอมถึงขนาดนั้นแล้ว

นายเผด็จ เพ็ชรกุล : จากที่ได้รับฟังท่านอาจารย์นพพรไปแล้วนั้นเห็นได้ว่ากระบวนการควรเริ่มจากฝ่ายผู้กระทำผิด เพื่อให้รู้สำนึกในการกระทำเกิดการเยียวยาและให้หลักประกันแก่สังคมแล้วจึงดำเนินการในส่วนของผู้เสียหาย ได้แนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินมาตรการทางเลือกในคดีอาญาว่าต้องพิจารณาทั้งตัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดผู้เสียหายและรัฐหรือสังคม รวมถึงทฤษฎีข้าวผัดทำให้ทราบว่ากระบวนการตามมาตรา ๙๐ เป็นกระบวนการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องทราบมาตรการที่ชัดเจนและมาตรา ๙๐ จะกลายเป็นเครื่องมือในช่วยแก้ไขเด็กและ

เยาวชนที่กระทำความผิดเหยี่ยวยาผู้เสียหายและดูแลสังคมให้เกิดความสงบสุข ต่อไปขอเรียนเชิญ ท่านอาจารย์พงษ์เดชวานิชกิตติกุล ให้ความรู้เกี่ยวกับข้อบังคับประธานศาลฎีกาตามมาตรา ๙๐ และ มาตรา ๑๓๒ ว่ามีเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายในการใช้อย่างไร

นายพงษ์เดช วานิชกิตติกุล : ขณะที่ท่านประธานศาลฎีกาได้ออกข้อบังคับหรือข้อกำหนดตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ ฉบับปีพ.ศ ๒๕๕๓ กระผมได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยพิจารณา ข้อกำหนดหรือข้อบังคับต่างๆข้อกำหนดหรือข้อบังคับที่มีขึ้นจะมีคณะกรรมการวิชาการซึ่งประกอบด้วย ท่านอาจารย์โสภณ รัตนกร อดีตประธานศาลฎีกาเป็นประธานการพิจารณาโดย

๑. ฝ่ายเลขาต้องดูหลักการและเหตุผลของกฎหมายที่ให้อำนาจประธานศาลฎีกาในออก ข้อกำหนดข้อบังคับซึ่งในขณะนั้นต้องยอมรับว่า แม้ศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยจะก่อตั้ง มาช้านานแต่ตามความเห็นของผมศาลเยาวชนและครอบครัวไม่ใช่ศาลชำนาญพิเศษแต่เป็นศาลพิเศษ เพราะหลักการในการพิจารณาคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาไม่ได้แตกต่างจากคดีทั่วไปที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำความผิดมีเพียงลักษณะเฉพาะของผู้กระทำที่เป็นเด็กและเยาวชนเท่านั้น

๒. หลักการสากลมีบทบาทในแง่ของแนวความคิดต่อกฎหมายภายในของแต่ละประเทศเป็น อย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของเด็กและเยาวชนตามกฎหมายฉบับนี้ซึ่งได้รับอิทธิพลจากกฎแห่งกรุงปักกิ่ง อนุสัญญาเด็กอันเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีบทบาทต่อประเทศไทยที่เป็นหนึ่งในประเทศเป็นภาคี สมาชิก

แนวคิดของกฎแห่งกรุงปักกิ่งมีหลักการของการเหยี่ยวยาเด็กและเยาวชนรวมอยู่ด้วย และ ประเด็นที่ท่านประธานศาลฎีกาได้ให้ไว้ในช่วงปาฐกถาพิเศษเป็นมุมมองที่ตรงกับหลักการของกฎแห่ง กรุงปักกิ่งและอนุสัญญาเด็กที่มีพื้นฐานของแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (คำว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่ตรงกับภาษาอังกฤษเสียทีเดียว แต่เห็นว่าดีกว่าเพราะคำว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หมายความว่าต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจจากทุกฝ่าย) ตามที่ ท่านประธานศาลฎีกากล่าวว่ามีสองฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องคือฝ่ายผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน กับฝ่ายผู้เสียหายแต่อาจต้องเพิ่มเข้ามาอีกฝ่ายหนึ่งคือรัฐซึ่งในคดีอาญาตามมาตรา ๙๐, มาตรา ๘๖ วรรคสี่, มาตรา ๑๓๒ ที่ให้อำนาจประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับมักจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ทางอาญาของเด็กและเยาวชน เห็นว่า แนวความคิดของสังคมมองว่าเด็กและเยาวชนเหมือนผ้าขาว การกระทำความผิดประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่าง

ประการแรกคือวุฒิภาวะหรือความไม่รู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันเด็กรู้เยอะแต่เป็นการรู้แบบ ไม่มีวุฒิภาวะ เพราะ Internet หรือเครื่องมือสื่อสารในปัจจุบันเป็นสื่อที่ทำให้เด็กเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ไม่เหมาะสม จึงมุ่งแก้แค้นทดแทนหรือกระทำต่อให้สาสมกับการกระทำของเด็กนั้นไม่ได้เพราะเด็กหรือ เยาวชนเหล่านั้นจะต้องเป็นกำลังสำคัญของสังคมต่อไป

ประการที่สอง สังคมโลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุถ้าสามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กได้แต่สังคม ไม่ฟื้นฟู จะทำให้สังคมสูญเสียโอกาสได้คนดีกลับคืนสู่สังคม

ภาพรวมของกฎหมายฉบับนี้มีหลักการประการสำคัญคือ

๑. พยายาม Diversion หรือ Divert เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดออกจากเรือนจำหรือ สถานที่ปิดหรือสถานที่คุมขังเพราะจะเห็นได้ว่าทุกขั้นตอนมีระบบการคัดออกจากสภาพการณ์เหล่านั้น ตั้งแต่ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีหรือแม้จะฟ้องคดีแล้วศาลยังใช้มาตรา ๙๐ ได้ หรือแม้แต่ในขั้นตอนที่

ศาลพิจารณาสั่งแล้วก็ยังให้อีกศาลจะใช้ดุลพินิจแทนการพิพากษาคดีเพื่อบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

๒. แนวคิดเชิงสมานฉันท์บุคลากรที่มีส่วนสำคัญทำให้เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้สัมฤทธิ์ผลคือนักจิตวิทยานักสังคมสงเคราะห์เครือข่ายต่าง ๆ รวมถึงสังคมและตัวผู้เสียหายเองที่ต้องเข้าใจและเข้าถึงหลักการเหล่านั้นให้เข้าเทียมและเสมอภาคกันทั้งนี้ข้อเท็จจริงที่ได้ต้องตรงกัน

เมื่อมีหลักการดังกล่าวมาแล้วการพิจารณาหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ จึงต้องพิจารณาเนื้อหาของมาตราเหล่านั้นโดยอาศัยกรอบความคิดทางกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งข้อกำหนดตามมาตรา ๙๑ ข้อ ๕ มีหลักการสำคัญอยู่ใน (๓) (๔) และ (๕)

มาตรา ๙๑ (๓) มีหลักการสำคัญของการสมานฉันท์คือเด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำแต่กฎหมายไม่ได้ใช้ว่า “สำนึกในการกระทำผิด” ดังนั้นการพิจารณาข้อกำหนดว่าหมายความว่าอย่างไรนั้นถ้าฟังแต่การรับสารภาพด้วยวาจาว่ากระทำความผิดจริงตามฟ้องจะถือว่าเป็นการสำนึกในการกระทำหรือไม่ก็ได้ เพราะบุคคลว่าแต่ละคนแตกต่างกัน บางคนอาจพูดไปเพราะมองเห็นเป้าประสงค์ในตอนท้ายที่จะได้รับแต่ใจไม่ได้คิดตามคำพูดที่พูดไปดังนั้นศาลต้องให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงว่าเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำหรือไม่ แล้วจึงดำเนินการตามมาตรา ๙๐ หรือมาตรา ๑๓๒ ต่อไป

มาตรา ๙๑ (๔) ผู้เสียหายยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ในประเด็นนี้เป็นเงื่อนไขที่กฎหมายต้องการอย่างแท้จริง กฎหมายฉบับนี้มุ่งถึงการบำบัดฟื้นฟูตัวจำเลย เรื่องการเยียวยาผู้เสียหายจึงต้องพิจารณาตามกฎหมายอื่นหรือตามการใช้อำนาจของศาลเพื่อเยียวยาผู้เสียหาย การช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายต้องจัดให้มีการเยียวยาด้านจิตใจก่อนในเบื้องต้นดังนั้นทันทีที่เกิดเหตุ ในขณะที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้ามาดูแลจำเลยก็ต้องมีคนอื่นกลุ่มหนึ่งเข้าไปดูแลเยียวยาจิตใจของผู้เสียหายด้วย เพราะผู้เสียหายอาจเปลี่ยนจากคนดีกลายเป็นคนไม่ดีได้เนื่องจากเห็นผลของการกระทำว่าแม้กระทำผิดก็ไม่ได้รับผลร้าย หากเปลี่ยนเป็นคนไม่ดีแล้วได้รับผลต่างๆที่กฎหมายกำหนดให้จะไม่ดีกว่าหรือ แต่กฎหมายฉบับนี้มุ่งไปที่การแก้ไขตัวจำเลยซึ่งเป็นคนมีปัญหามากที่สุดก่อนเพราะคนไม่ดีเพียงคนเดียวสามารถก่อความวุ่นวายเสียหายได้มาก ในส่วนนี้คณะกรรมการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมได้กล่าวว่าสังคมมีคำถามเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันว่าทำไมจึงดูแลเยียวยาแต่ตัวจำเลย ในความเป็นจริงไม่ได้ดูแลเฉพาะตัวจำเลยเท่านั้น เพียงแต่รัฐไม่ได้นำมาพูดอธิบายหรือประชาสัมพันธ์มากเท่าที่ควรการเยียวยาผู้เสียหายมีพระราชบัญญัติอีกฉบับหนึ่งซึ่งอาจจะไม่ค่อยคุ้นเคย เช่น กฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทนหรือค่าเสียหายที่ได้รับจากการกระทำความผิดทางอาญาแต่เพราะเป็นเงินที่รัฐกำหนดให้จึงมีปริมาณไม่มากเพราะรัฐเห็นว่าผู้ที่ต้องรับผิดชอบความเสียหายแก่ผู้เสียหายคือตัวจำเลยผู้กระทำความผิด

มาตรา ๙๑ (๕) โจทก์ไม่คัดค้าน

มาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ ต่างกันที่ มาตรา ๙๐ กำหนดอัตราโทษขั้นสูงไว้ไม่เกิน ๒๐ ปีแต่มาตรา ๑๓๒ ไม่ได้กำหนดไว้เพราะถือเป็นดุลพินิจของศาล การใช้มาตรการในชั้นพิจารณาก่อนเริ่มต้นสืบพยานมาตรา ๘๖ เป็นเรื่องก่อนฟ้องแต่เมื่อฟ้องคดีเข้ามาแล้วศาลอาจให้จัดทำแผนประกอบการฟื้นฟูได้ตามมาตรา ๙๐ ซึ่งต้องมีหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๙๑ ส่วนมาตรา ๑๓๒ กฎหมายไม่ได้กำหนดโทษขั้นต่ำของการกระทำความผิดไว้เพราะในชั้นแนวความคิดในการพิจารณาหลักการเจตนารมณ์ของกฎหมายไม่ใช่เจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายคนใดคนหนึ่งแต่เป็นการแสวงหาวัตถุประสงค์หลักที่ซ่อนอยู่

เสมือนการแสวงหาสิ่งที่อยู่ภายใต้ภูเขาน้ำแข็ง จึงไม่จำเป็นต้องเขียนข้อความทุกถ้อยคำ มิฉะนั้นจะถือว่าเกินความจำเป็น เพราะหากเขียนกฎหมายอย่างละเอียดต้องถือว่ากฎหมายจำกัดไว้เพียงเท่านั้นจะไม่เกิดการตีความกฎหมายขึ้น ดังนั้นคดีเด็กและเยาวชนต้องแสวงหาสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ให้เจอเพื่อนำมาประกอบกับข้อบังคับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจตนารมณ์ของกฎหมายสัมฤทธิ์ผลซึ่งส่วนนี้เป็นเรื่องของมาตรา ๙๐

สำหรับมาตรา ๑๓๒ บางท่านอาจเห็นว่าข้อความบางอย่างไม่มีอยู่ในกฎหมายแต่ปรากฏอยู่ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาเช่นข้อความที่ว่า “เด็กได้สำนึกในการกระทำ” ที่มาตรา ๑๓๒ ไม่ได้บัญญัติถึงแต่ตามที่ได้เรียนไปว่าถ้าเด็กยังไม่สำนึกในการกระทำของตนว่าจะก่อให้เกิดผลดีผลเสียหรือผลกระทบต่อบุคคลหรือผลต่อตัวเด็กเองอย่างไรกระบวนการที่จะเกิดขึ้นต่อไปอาจไม่สัมฤทธิ์ผลเพราะฉะนั้นผู้พิพากษาต้องให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องสมบูรณ์และครบถ้วนมากที่สุดข้อเท็จจริงนั้นหมายความว่ารวมถึงสภาพแวดล้อมทั้งหลายเกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือตัวจำเลยหรือตัวผู้เสียหาย

จึงขอเรียนไว้ในเบื้องต้นว่าข้อกำหนดของประธานศาลฎีกามีวัตถุประสงค์หลักคือต้องการให้ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยคำนึงถึงความคิดเห็นของบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะข้อมูลจากนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ และที่มาตรา ๑๓๒ ระบุมากไปกว่านั้นอีกว่าศาลอาจใช้ดุลพินิจจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูแม้จำเลยเด็กหรือเยาวชนได้แม้จะผ่านกระบวนการตามมาตรา ๘๖ หรือมาตรา ๙๐ มาแล้วก็ตาม เพื่อแก้ไขเด็กหรือเยาวชนให้กลับเป็นคนดีคืนสู่สังคมแต่สิ่งที่ยากที่สุดในการใช้ดุลพินิจคือการได้รับข้อเท็จจริงเพราะการได้รับข้อเท็จจริงทำให้ศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างเหมาะสม ผู้พิพากษาสมทบจึงมีส่วนสำคัญเนื่องจากเป็นผู้มีความคิด ความรอบรู้หลากหลาย เห็นมุมมองของตัวเด็กหรือเยาวชนรอบด้านว่าพอที่จะแก้ไขเยียวยาได้หรือไม่ อย่างไร ส่วนปัญหาการกระทำความผิดซ้ำ จากการค้นคว้าวิจัยพบว่ามีโอกาสเกิดขึ้นได้มากเพราะไม่ได้บังคับไปถึงเพื่อนและครอบครัวด้วย ในข้อกำหนดจึงต้องให้ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวพ่อแม่หรือบุคคลที่อยู่กับเด็กด้วย แม้การเยียวยาเด็กจะเป็นสิ่งที่ยากสำหรับสังคมในปัจจุบันแต่ก็เป็นความหวังที่กฎหมายต้องการจะเห็น

นายเผด็จ เพ็ชรกุล : ขอบพระคุณท่านอาจารย์พงษ์เดช การออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกาเริ่มขึ้นจากความต้องการเยียวยาเด็กและเยาวชนและการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีต้องมีการรับฟังความเห็นรอบด้านไม่ว่าจะเป็นฝ่ายรัฐผู้เสียหายและจำเลย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ท่านอาจารย์นพพรได้บรรยายไว้และการจัดการแผนต้องเริ่มจากฝ่ายผู้กระทำความผิดก่อนเพื่อให้เกิดความสำนึกในการกระทำจากนั้นจึงเยียวยาดูแลฝ่ายผู้เสียหาย ว่าควรให้อภัยกับการที่จำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ต่อไปท่านปารณีจะให้ข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดและขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวว่ามีการดำเนินการและการจัดการเพื่อทำตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ อย่างไรเพื่อประกอบเป็นความรู้และให้เป็นแนวคิดเบื้องต้นในการสัมมนากลุ่มย่อย ต่อไปขอเชิญท่านปารณีครับ

นางปารณี มงคลศิริภักธา : ในฐานะผู้ปฏิบัติงานในศาล ก่อนมีกฎหมายฉบับนี้การดำเนินคดีในศาลมีเฉพาะการพิจารณาและตัดสินคดี แต่ในปัจจุบันเมื่อมีคดีมาสู่ศาลผู้พิพากษาจะใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ เป็นหลัก แทบจะไม่มีกรณีตัดสินคดีเลยใช้วิธีการเบี่ยงเบนเด็กออกจากกระบวนการโดยใช้มาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ ยิ่งไปกว่านั้นคือไม่ได้ใช้มาตรา ๙๐ เป็นหลัก เพราะใช้

มาตรการตามมาตรา ๑๓๒ แทบจะทุกคดีที่เข้าสู่กระบวนการของศาลส่วนการใช้มาตรการแทนการดำเนินคดีตามมาตรา ๙๐ มีเป็นส่วนน้อยเพราะการใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ มีข้อจำกัดมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องผู้เสียหายกระบวนการในการทำแผนผู้ประสานผู้บริหารแผนซึ่งทุกอย่างถือเป็นเรื่องใหม่ ผู้พิพากษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังไม่มี ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เพราะความเข้าใจแนวความคิดในเรื่องนี้ยังไม่ชัดเจนจึงเกิดการใช้มาตรการที่เบี่ยงไปจากแนวความคิดนิวของซีแลนด์ตามความเห็นของท่านอาจารย์นพพรที่ได้กรุณาให้ความเห็นไว้ในเรื่องนี้ จึงมีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับแนวความคิดในการใช้มาตรการหรือไม่ขณะนี้ได้รับคำถามว่าผู้พิพากษาชี้แจงเขียนคำพิพากษาหรือไม่ ในความเป็นจริงผู้พิพากษาไม่ได้ชี้แจงเขียนคำพิพากษาการเขียนคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางนั้นมีแบบฟอร์มอยู่แล้วสามารถทำได้ง่าย การใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ ให้ได้ผลนั้นยากกว่าการตัดสินคดีเสียด้วยซ้ำแต่เมื่อผู้พิพากษาเข้าใจว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้คือต้องการให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีจึงดำเนินการใช้มาตรการต่าง ๆ มากขึ้นเป็นลำดับจนในปัจจุบันจึงแทบจะไม่ต้องตรวจคำพิพากษาว่าได้ตัดสินคดีว่าอย่างไรเพราะใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ เกือบทั้งหมด จากสถิติคดีที่เข้าสู่ศาลทั้งหมดในปี ๒๕๖๐ มีคดีอาญาที่กล่าวหาว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดทั้งหมด ๒๐,๐๐๐ กว่าคดีและใช้มาตรการตามมาตรา ๑๓๒ มากถึง ๑๙,๙๕๑ คดี ใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ แค่ ๑,๐๔๙ คดี และการตัดสินคดีมีอยู่ในกรณีตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๗๔, ๗๕ หรือการใช้ พ.ร.บ.จัดตั้งฯ มาตรา ๑๔๒ หรือการใช้มาตรการสำหรับเด็กและเยาวชนอื่น ๆ แต่มีอัตราส่วนน้อยมากประมาณ ๑,๕๙๗ คดี จากการพูดคุยกับผู้พิพากษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหานี้ได้รับคำตอบว่าส่วนใหญ่เป็นเด็กที่กระทำความผิดซ้ำหลายครั้งมีพฤติกรรมเสียหายซึ่งไม่เข้าใจใจในการใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ หรือมาตรา ๑๓๒ จึงจำเป็นต้องตัดสินคดี ดังนั้น หากเด็กไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนและอยู่ในเงื่อนไขที่จะใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ หรือมาตรา ๑๓๒ ก็จะใช้มาตรการเหล่านั้นทั้งหมดเพราะยึดถือประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญและหากเป็นประโยชน์แก่เด็กแล้วไม่ว่าจะใช้มาตรการอย่างไรย่อมสามารถกระทำได้ทั้งหมด จึงขอสอบถามท่านพงษ์เดชว่าแนวความคิดเช่นนี้ถูกต้องหรือไม่ และเหตุที่ต้องใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ มากเพราะในการพิจารณาผลงานทางนิติการให้คะแนนของสำนักงานศาลยุติธรรมผูกมัดโยงกับการทำแผนมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ ทั้ง ๆ ที่การทำแผนมุ่งแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเป็นหลัก

ปัญหาข้อขัดข้องในการใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒

๑. มาตรการตามมาตรา ๙๐ ใช้เฉพาะคดีที่มีผู้เสียหายเท่านั้นแต่คดีที่มีผู้เสียหายบางคดีไม่ได้ใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ เช่นคดีลักทรัพย์หรือคดีบุกรุกเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้เสียหาย ผู้เสียหายยังไม่เข้าใจกระบวนการทำแผนว่าทำไมผู้เสียหายที่เป็นที่ เป็นผู้ถูกกระทำต้องช่วยแก้ไขจำเลย ในปัจจุบันผู้เสียหายมีความต้องการค่าเสียหายเพียงอย่างเดียว ไม่ได้สนใจแนวทางการแก้ไขจำเลยและผู้เสียหายไม่สะดวกเข้าร่วมประชุมแผนเพราะมีความจำเป็นต้องทำมาหากิน ในบางจังหวัดผู้เสียหายอยู่ในต่างอำเภอระยะทางไกลต้องใช้เวลานาน บางพื้นที่มีระยะทางกว่า ๑๐๐ กิโลเมตร ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเช่ารถเดินทางประมาณ ๓,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ บาทและต้องเสียอาหารจึงไม่มีเงินเพียงพอและไม่สมควรใจจะเสียค่าใช้จ่ายเพื่อมาช่วยเหลือจำเลยซึ่งเป็นผู้ทำร้ายตนทั้งนี้ ในปัจจุบันผู้เสียหายกำลังจะถูกลืมนัดต้องอย่ามองเพียงว่าจะต้องแก้ไขจำเลยอย่างไรแต่ต้องมองในมุมมองของผู้เสียหายด้วย ตัวอย่างเช่น กรณีจำเลยซึ่งเป็นเด็กนักเรียนศึกษาอยู่ในโรงเรียนมีชื่อได้รู้จักกับหญิงผู้เสียหายที่กำลังจะ

จบการศึกษาในผ้าและพาผู้หญิงไปกระทำชำเรา ทำให้ผู้เสียหายเป็นโรคซึมเศร้าไม่สามารถอยู่ในสังคมต่อไปได้ ต้องการฆ่าตัวตายเกิดความโศกเศร้าเสียใจแก่ฝ่ายผู้เสียหายเป็นอย่างมากในกรณีเช่นนี้ ผู้พิพากษาต้องพิจารณาว่าจะเยียวยาฝ่ายผู้เสียหายอย่างไร แม้ผู้เสียหายยินยอมให้ทำแผนแต่ ขณะเดียวกันผู้เสียหายก็ได้รับความเดือดร้อน จึงต้องการให้ศาลเยียวยาฝ่ายผู้เสียหายด้วย

๒. ปัญหาการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษา

เนื่องจากข้อบังคับของประธานศาลฎีกามีเฉพาะการรู้สำนึกในการกระทำและพฤติการณ์แห่งคดี ไม่ร้ายแรงเกินสมควร หากพิจารณาเฉพาะประสบการณ์ของผู้เข้ารับการอบรมยอมสามารถวินิจัยได้ว่า เด็กู้สำนึกได้หรือไม่กลับตัวได้หรือไม่และพฤติการณ์แห่งคดีและแรงเกินสมควรหรือไม่ แต่ผู้พิพากษาในต่างจังหวัดมักจะเป็นผู้พิพากษาใหม่บางท่านยังไม่ผ่านการสมรสไม่เคยเจอปัญหาครอบครัวและยังไม่มีบุตร เมื่ออ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังแล้วจำเลยมักจะให้การรับสารภาพโดยไม่ได้รับรู้สำนึกในการกระทำ บทบาทของผู้พิพากษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถ้าจำเลยไม่ได้รับรู้สำนึกอย่างจริงจังทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติคือเมื่อทำแผนแล้วแผนไม่สำเร็จ เช่นไม่ไปบำบัดไม่ไปรายงานตัวหรือไม่ไปฝึกวิชาชีพ ทำให้เสียเวลาต้องหยิบยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่พนักงานอัยการในการติดตามพยานและเริ่มทำคดีใหม่ทางแก้ปัญหานั้นในปัจจุบันผู้พิพากษาจึงขอให้ทำแผนไปด้วยและขอสืบพยานไปด้วยขอเรียนถามท่านพงษ์เดชว่าสามารถกระทำได้หรือไม่

๓. ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา ๑๓๒

ปัจจุบันใช้มาตรการตามมาตรา ๑๓๒ ในคดีทุกประเภททั้งคดีเกี่ยวกับทรัพย์คดีเกี่ยวกับเพศและคดีเกี่ยวกับร่างกายเพราะผู้พิพากษาเห็นว่าใช้แล้วเป็นประโยชน์กับตัวเด็กไม่ว่าจะเป็นคดีร้ายแรงเพียงใดหากผู้กระทำความผิดเป็นเด็กก็สามารถแก้ไขเยียวยาได้ และมาตรา ๑๓๒ มีข้อจำกัดเฉพาะปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจเท่านั้น

ในปัจจุบันแผนที่กำหนดยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามแผนไม่ได้ ทำให้แผนไม่สำเร็จเช่นกำหนดให้เรียนสายสามัญให้สำเร็จและกำหนดให้เรียนวิชาชีพหรือกำหนดให้เข้าค่ายแต่ในความเป็นจริงระดับสติปัญญาของเด็กในสถานพินิจไม่ได้มีมากเท่ากับเด็กปกติ และสถานพินิจไม่สามารถจัดให้เด็กเข้าฝึกอบรมได้ทันทีที่ต้องมีการจำแนกเด็กก่อนเริ่มดำเนินการซึ่งใช้ระยะเวลากว่า ๓-๔ เดือนจึงจะได้เริ่มเรียนดังนั้นการกำหนดแผนให้เด็กเข้าฝึกอบรมและฝึกวิชาชีพจำนวนมากในระยะเวลาอันจำกัดไม่สามารถสำเร็จได้ต้องมาเริ่มต้นทำคดีใหม่และแผนของผู้พิพากษามาตรา ๑๓๒ ในปัจจุบันแทบจะไม่ได้พิจารณาว่าเด็กควรแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างไรการกำหนดแผนส่วนใหญ่เป็นการกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติตามมาตรา ๕๖ เช่น ห้ามออกนอกบ้าน ห้ามเที่ยวเตร่ ห้ามคบกับเด็กที่มีความประพฤติเสียหายและกำหนดให้มีการเข้าค่าย เป็นต้น จึงขอเรียนถามท่านพงษ์เดชว่าแผนของมาตรา ๑๓๒ ควรมีความเข้มข้นมากกว่านี้หรือไม่

๔. การใช้มาตรา ๑๓๒ วรรคหนึ่งและวรรคสองสลับกันไปมา สามารถทำได้หรือไม่

นายเผด็จ เพ็ชรกุล : ขอขอบคุณท่านปารณิที่ได้กรุณาชี้ให้เห็นว่าในบรรดาคดีอาญาที่เกิดขึ้นในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศกว่า ๙๐ เปอร์เซ็นต์มีการใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ และใช้มาตรา ๑๓๒ ค่อนข้างมากเพราะแผนตามมาตรา ๙๐ มีอุปสรรคหลายเรื่องเช่นความร่วมมือของผู้เสียหายหรือถูกผู้คุมติดอยู่กับการประเมินมิติทำให้ต้องใช้มาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ มากน้อยแตกต่างกันทั้งนี้ชี้ให้เห็นปัญหาในการใช้ดุลพินิจตามมาตรา ๑๓๒ และการนำมาใช้กับคดี

ทุกประเภท เมื่อย้อนมาพิจารณาแนวคิดตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาในการนำมาตรการมาใช้กับคดีบางประเภทรวมถึงมุมมองในการดูแลสังคมและผู้เสียหายซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของท่านอาจารย์นพพรที่ว่า การใช้มาตรา ๘๐ ให้เกิดประสิทธิภาพต้องมีการดำเนินการอย่างไรโดยเริ่มจากการทำให้จำเลยสำนึกในการกระทำความผิดและรู้ว่าก่อความเสียหายแก่ผู้เสียหายและสังคมแล้วจะเยียวยาผู้เสียหายและสังคมอย่างไรจึงเจรจากับฝ่ายผู้เสียหายต่อไป

กระผมขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์นพพรท่านพงษ์เดชและท่านปารณีย์แทนผู้เข้าการสัมมนาทุกท่านครับ

นายพงษ์เดช วานิชกิตติกูล: ขออนุญาตเพิ่มข้อสังเกตเรื่องการใช้มาตรา ๑๓๒ ว่าข้อบังคับของประธานศาลฎีกาในหมวด ๒ ที่ถือเป็นส่วนสำคัญคือวิธีการประเมินสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในข้อ ๑๗ เห็นว่าเรื่องสาเหตุของการกระทำความผิดเป็นสาระสำคัญที่ศาลต้องค้นหาเพราะเป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้การกระทำที่สามารถมองเห็นและจะชี้ให้เห็นว่าแผนสำเร็จหรือไม่สำเร็จ ตัวอย่างเช่น กรณีรุมโทรม

